

El model lingüístic del llenguatge jurídic català: un model sòlid i generalitzat?

Anna Arnall Duch

Doctora per la Universitat Pompeu Fabra, editora tècnica de la *Revista de Llengua i Dret* i col·laboradora del Servei Lingüístic del Consell de l'Advocacia Catalana

El llenguatge jurídic català (LJC) va ser objecte d'especial atenció en el procés de normalització lingüística que la Generalitat de Catalunya va endegar en els anys vuitanta del segle passat. L'article 1 del primer Decret 90/1980, de 27 de juny, va establir que els òrgans de l'Administració de la Generalitat de Catalunya havien d'emprar el català com a «vehicle normal d'expressió en llurs documents, actes públics i en els de l'administració ordinària». La transcendència d'aquest nou ús encomanat al català, juntament amb l'estat precari en què es trobava el LJC, va comportar que les actuacions de normalització lingüística en l'àmbit jurídic no solament anessin encaminades a generalitzar el coneixement i l'ús del LJC sinó també a codificar-lo.

En els anys vuitanta i noranta la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA) i el TERMCAT, en col·laboració amb l'Escola d'Administració Pública de Catalunya (EAPC), van dur a terme una important tasca de codificació del nou model lingüístic del LJC, la qual es va materialitzar en l'elaboració de manuals didàctics, la publicació dels opuscles de la col·lecció «Criteris lingüístics» i la normalització de tot un conjunt de termes jurídics. Aquesta codificació es va considerar completada l'any 2001, tal com ho evidència la decisió de la Generalitat de dissoldre la CALA¹ en haver assolit la «consolidació d'un model de llenguatge administratiu simplificat i modern».

En un primer moment, durant els anys vuitanta, aquest model anava adreçat sobretot a l'Administració pública de la Generalitat de Catalunya, però la voluntat que

hi havia al darrere és que es convertís en un model de referència extrapolable a altres àmbits formals, com l'àmbit jurídic, sia públic o privat (Capó i Veiga, 2005; DGPL, 2002; DGPL, 2016; Graells, Romagosa, Vilaró i Xirinachs, 1999; Xirinachs, 2012). Ara bé, podem assegurar que actualment, després de quasi vint anys d'haver acabat la codificació, s'ha aconseguit aquest objectiu? Els organismes públics d'altres zones del domini lingüístic català, com les Illes Balears o Andorra, han adoptat el model? Altres institucions codificadores com les universitats han adoptat els criteris de redacció establerts i els usos de majúscules?

En el marc de la tesi doctoral «Llenguatge jurídic català: estat de la qüestió i propostes de futur», la qual té com a finalitat contribuir a millorar la situació del llenguatge jurídic català, duem a terme una anàlisi que mira de donar resposta a tots aquests interrogants i fem el seguiment de la codificació del LJC, en concret, del seu model lingüístic, amb l'objectiu de detectar si aquest model s'ha adoptat d'una manera generalitzada².

Seguiment bibliogràfic del model lingüístic del LJC

El seguiment bibliogràfic del model lingüístic de referència del LJC consisteix a comparar la codificació de dotze elements del model de referència amb la codificació que en fan altres organismes en els seus respectius manuals de redacció i estil, com també valorar si els elements presenten continuïtat, vacil·lació o discrepància.

¹ En virtut del Decret 99/2001, de 3 d'abril, de primera modificació del Decret 36/1998, de 4 de febrer, de mesures per a l'aplicació de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística.

² La tesi es troba disponible a la base de dades de ressenyes del Centre de Documentació de la Direcció General de Política Lingüística. Hi trobareu més detalls de la metodologia i els resultats de l'anàlisi exposada aquí.

Per tal d'abordar aquesta comparació, en primer lloc delimitem les característiques del model lingüístic de referència basant-nos en De Broto i Duarte (1990), Duarte, Alsina i Sibina (2002), Domènech (2012) i les últimes edicions dels opuscles de la col·lecció «Criteris lingüístics» de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Per a aquesta delimitació, definim prèviament el concepte de «model lingüístic» i fem una distinció entre «principis rectors» i «criteris lingüístics». Així entenem per model lingüístic el conjunt de principis rectors —entesos com les directrius que fixen l'esperit del model en un pla més abstracte— i criteris lingüístics —entesos com les pautes més concretes que deriven de les directrius— que donen preferència a unes formes lingüístiques en detriment d'unes altres per tal d'aconseguir un estil determinat en la redacció i que poden afectar diversos plans de la llengua, com el morfològic, el lèxic, el fonològic o el sintàctic.

Tenint en compte les fonts anteriors, considerem que el model lingüístic del LJC modern té com a objectius restablir el llenguatge d'especialitat, modernitzar-lo i trencar amb la dependència respecte del castellà. Es caracteritza pels principis rectors d'identitat, respecte, claredat, igualtat i homogeneïtat, els quals posen les bases per a estipular un seguit de criteris lingüístics més concrets que permeten d'obtenir una redacció genuïna, planera, igualitària, respectuosa i homogènia, i que afecten especialment els plans terminològic, morfosintàctic, discursiu i convencional de la llengua.

Un cop feta la delimitació del model lingüístic, en segon lloc seleccionem els elements del model lingüístic del LJC dels quals fem el seguiment, i ho fem atenent la divisió entre principis i criteris acabada d'exposar. Pel que fa als principis rectors, decidim analitzar-los tots: el principi d'identitat, el de claredat, el de respecte, el d'igualtat i el d'homogeneïtat; i en consideració al nombre elevat de criteris lingüístics, triem els set següents: el tractament de vós com a forma de tractament preferent, l'ús de la minúscula en la denominació dels càrrecs, l'ús de la majúscula en les denominacions dels títols dels textos oficials, el masculí

plural com a forma no marcada, la redacció de frases breus, l'expressió de la data i la tendència a l'ús de xifres aràbigues en els apartats dels documents jurídics. Escollim aquests set criteris perquè entre tots estan vinculats als cinc principis rectors i solen ser els més conflictius en la redacció jurídica.

En tercer lloc, constituïm un corpus bibliogràfic format pels recursos de tretze organismes diferents³ que cobreixen els àmbits geogràfics demogràficament més importants del domini lingüístic català (Catalunya, la Comunitat Valenciana, les Illes Balears i Andorra) i sectors tan diferents com l'Administració pública, el sector acadèmic, el món privat i el sindical. Per a la selecció dels organismes i els recursos, fem el Catàleg de recursos de LJC 2000-2018⁴.

Considerem que el model lingüístic del LJC modern té com a objectius restablir el llenguatge d'especialitat, modernitzar-lo i trencar amb la dependència respecte del castellà.

Per acabar, els resultats de les comparacions (que, tal com apuntem més amunt, valorem en termes de continuïtat, vacil·lació o discrepància) els interpretem en dos nivells: primer, fem una lectura de l'adopció global del model, i, segon, fem una lectura de l'adopció individual de cada principi rector i criteri lingüístic. Establim el llindar que cal superar el 75% dels casos analitzats per a poder considerar que el model, el principi o el criteri ha estat adoptat d'una manera generalitzada. Creiem que cal establir aquest llindar per dues raons: perquè en la codificació del model hi va haver una participació activa de les universitats, les administracions públiques i el sector professional, i perquè la difusió que s'ha fet del model lingüístic ha estat considerable i constant; per la qual cosa esperem que l'adopció del model sigui àmplia.

Resultats i conclusions

En relació amb l'adopció global del model de referència: atès que més del 75% dels casos analitzats tant dels principis rectors com dels criteris lingüístics donen continuïtat al model de referència del LJC, interpretem que aquest model s'ha adoptat d'una manera generalitzada; això és, organismes d'Andorra, Catalunya, la Comunitat Valenciana i les Illes Balears han adoptat

3 Els organismes escollits són: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Parlament de Catalunya, Diputació de Girona, Ajuntament de Mataró, Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, Acadèmica Valenciana de la Llengua, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Barcelona, Universitat de les Illes Balears, Universitat Jaume I, el bufet d'advocats Garrigues, Comissions Obreres i el Govern d'Andorra.

4 <https://parles.upf.edu/llocs/recursosllenguatgejuridic/>

d'una manera generalitzada el model lingüístic en els seus manuals de redacció i estil, independentment del sector a què pertanyin (l'universitari, el sindical, el professional i l'Administració pública).

Així, doncs, arribem a la conclusió que, al cap de quasi vint anys d'haver acabat la codificació del model lingüístic de referència del LJC, el model ha arribat a altres sectors i zones geogràfiques i s'ha consolidat; per la qual cosa entenem que **el model lingüístic del LJC és un model sòlid i generalitzat, qualifiquem de positiu el balanç de les polítiques lingüístiques** que van impulsar la fixació del nou model lingüístic del LJC, i creiem que les actuacions de normalització lingüística que van anar encaminades a la codificació d'aquest nou model queden avalades per l'àmplia adopció que hi ha hagut del model: els criteris de fixació basats en la tradició i la modernitat han resultat encertats, així com tota la tasca d'unificació d'aspectes convencionals.

Respecte de l'adopció individual de cada principi rector: atès que els principis d'identitat, claredat, respecte, igualtat i homogeneïtat registren continuïtat en més del 75% dels casos analitzats, entenem que tots els principis rectors del model de referència s'han adoptat d'una manera generalitzada.

Sobre l'adopció individual de cada criteri lingüístic: atès que els criteris relatius a l'ús de la minúscula en la denominació dels càrrecs, l'ús de la majúscula en les denominacions dels títols de textos oficials, l'ús del masculí plural com a forma no marcada, la redacció de frases breus i l'expressió de la data registren continuïtat en més del 75% dels manuals analitzats, són

criteris que han estat adoptats d'una manera generalitzada. En canvi, atès que els criteris relatius a l'ús del vós com a forma de tractament preferent i a l'ús de les xifres àrabigues en els apartats dels documents jurídics registren continuïtat entre un 50 i un 75% dels casos analitzats, considerem que són criteris que han estat adoptats d'una manera parcial. En aquest sentit, creiem que aquests dos criteris requereixen una anàlisi més profunda que tingui com a objectius trobar els motius que provoquen les vacil·lacions i discrepàncies i valorar si cal rectificar-los o, per contra, si cal que el model es flexibilitzi en aquests punts.

D'altra banda, l'anàlisi també permet mostrar que la divisió del model lingüístic del LJC entre principis rectors i criteris lingüístics és útil per a la seva descripció i estudi. En concret, veiem com els criteris lingüístics són més susceptibles de patir vacil·lacions i discrepàncies que els principis rectors; per tant, observem un comportament diferenciat entre aquests dos nivells de codificació.

Per acabar, deixem apuntades dues observacions més que podem efectuar gràcies a la metodologia emprada i que són: per un cantó, que no advertim cap vincle significatiu entre la codificació i els factors *organisme*, *zona geogràfica* i *sector*, a pesar que hi ha observacions puntuals que condueixen a pensar que l'*organisme* i el *sector* podrien influir en la codificació; i que la terminologia emprada per a la codificació és redundant, i l'estructura dels capítols, molt semblant (tots els recursos analitzats s'organitzen des de l'òptica lingüística i contenen els mateixos tipus d'apartats), la qual cosa podria ser un indicatiu que el model s'hagués adoptat d'una manera acrítica. ■

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CAPÓ FRAU, J.; VEIGA FERNÁNDEZ, M., *Abreviacions*, Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Barcelona 2005.
- DE BROTO I RIBAS, P., i DUARTE I MONTSERRAT, C., *Introducció al llenguatge jurídic* (3a ed.), Generalitat de Catalunya, Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia, Departament de Governació, Escola d'Administració Pública, Barcelona 1990.
- DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA [DGPL], *Documentació jurídica i administrativa*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona 2002.
- *Majúscules i minúscules* (4a ed.), Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística, 2016. Consultat a <http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/18-BT-PL-Majuscules-i-minuscules.pdf>.
- DOMÈNECH BAGARIA, O., *Traduir del castellà al català: més enllà de la intercomprensió*, Editorial UOC, Barcelona 2012.
- DUARTE I MONTSERRAT, C.; ALSINA, À.; SIBINA, S., *Manual de llenguatge administratiu* (6a ed.), Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona 2002.
- GRAELLS COSTA, J.; ROMAGOSA HUGUET, M.; VILARÓ CASALINAS, F.; XIRINACHS I CODINA, M., *Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona 1999.
- XIRINACHS I CODINA, M., «La Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA)», *Terminàlia* (5), 65-67, 2012.